

Musica Sacra (?)

Divat lett a muzikaszakrázás. Mindenütt musica sacra-fesztiválokat, egyházzenei napokat, hangversenysorozatokat akarnak rendezni, nem egyszer (vagy éppen többször?) olyanok, akiknek nem sok közük volt (és van) a musica sacrához. Üzleti vállalkozásnak sem utolsó (most olvasok egy Musica Sacra kft. megalakulásáról), a művészi „önkifejezés” számára pedig ideális terep: olcsó hangversenyterem, a hangversenyteremben helyállni nem elégséges produkció számára menedékhely, nem nagy, de garantált és áhítatosan figyelő közönség. Tudom, hogy ironikusak és nem egészen igazságosak a fenti mondatok, de egyszer ilyen élesen is ki kell mondani a problémát.

Beszéljünk tiszta fogalmakkal. Mi az a musica sacra? A sacrum szó Isten számára fenntartott, a kultusz legbelső köréhez tartozó, szent félelemmel kezelendő dolgok műszava. Ebben az értelemben a musica sacra az istentisztelet számára fenntartott zene, olyan zene, mely az istentiszteletből fakad, s tulajdonképpen azon kívül nem is lenne szabad használni. Tanultunk fiatal korunkban az ókeresztények titok-fegyelméről, de talán nem volt világos, hogy abban nem csak (főleg nem is főként) az üldözések idején jogos félelem volt a vezető eszme, hanem a kultuszhoz tartozó dolgokat megillető aggodalmas óvás.

Ilyen szempontból azt mondhatnánk, hogy „el a kezekkel a musica sacrától!”, illő helye az istentiszteleten belül van, s azok foglalkozzanak vele, akik hétről hétre becsülettel ellátják az istentiszteleti zene szolgálatát. Még üdvös is lenne, ha az egyházzene iránt érdeklődők – előbb megszerelve a szükséges ismereteket – felajánlanák szolgálataikat az istentisztelet számára. Ha az egyházak hajlandók lennének ennek fontosságát tulajdonítani, erre figyelmet és némi pénzt áldozni (valaha hazánkban is minden nagyobb templomnak megvolt a 6–8 fizetett énekese, mint ma is Angliában!), akkor igen rövid idő alatt nagyot emelkedne az egyházzenei kultúra, s tegyük hozzá, vele együtt az általános zenekultúra szintje.

Ez az igazság egyik oldala. A másik viszont az, hogy az egyházi szertartások az egyetemes zenetörténet maradvány értékeit ihlették, így a zenetörténet sem akar megfélekezni róluk. Egy Mozart-mise persze mise, de azért Mozart-mű is. Egyik oldalon a liturgiával tart kapcsolatot, másik oldalon azonban Mozart szimfóniáival, versenyműveivel, operáival. Az a közönség, mely Mozartot meg akarja ismerni, miséit is meg akarja ismerni. Az egyházzene remekművei olyan általános szellemi értéket hordoznak, mely jó hatással van a nem-hívókra is. Ez teszi jogossá, hogy az egyházzenei műveket mégse tartsuk fel egészen és kizárólag az Isten és az istentisztelet számára, hiszen Isten a szépségen keresztül is meg tudja szólítani az embert. Mi legyen tehát az egyházzene koncert-előadásával?

Az egyházzenei alkotásoknak két további funkciója van: egy „világi”, zenetörténeti és egy „félig világi”, meditációs. Az elsőnek legjobb helye a koncertterem. Legjobb zenei környezete a remekművekből (magától értetődően: világi remekművekből is) álló koncertprogram. Legjobb előadói ilyenkor: a hangversenyélet rendes közreműködői. Az előadás színvonalának mércéje: a normális hangversenymérce. A Bach-kantáta szomszédja ilyenkor – mondjuk – egy Bach-hegedűverseny vagy Brandenburgi concerto. Értse mindenki jól, amit ez a bekezdés tartalmazott.

Van azonban az egyházzenenek egyfajta meditatív szerepe is. Erre az igényre felelnek a templomi koncertek, vagy inkább: egyházzenei áhítatok. Egyben ide menekülhetnek azok az egyházzenei művek, melyek a liturgia történelmi változásai miatt onnan kiszorultak. Az egyházzenei művek „szomszédságát” ilyenkor egy-egy jól megválasztott szöveg, szentírási szakasz teszi, vagy – a csend. Elfogadható, hogy ilyenkor a templom zenészei, meghívva más kollégáikat, legjobb tudásuk szerint, gondosan kigyakorolva a darabokat – és képességeikkel arányos műveket választva! – önálló művészi teljesítményre törekcsenek. Azonban! Ez a kivétel. És figyelmüket nem kötheti le jobban, mint a heti istentiszteleti szolgálat. És nem szabad, hogy rejtett – vagy nem is rejtett – hiúsággal, ezt többre becsüljék, mint a zenei szolgálatot. És csak energiájuk feleslegéből (ti. ami fennmaradt az istentisztelet becsületes ellátásán túl) áldozhatnak erre a célra. Elfogadható, ha a drágább feladathoz külön pénzekre pályáznak. De ehhez még nem kell kft.-t alapítani. És nem kell monstre sorozatokban gondolkodni. És nem kell Ilcsi néninek vagy Palcsi bácsinak feltétlenül Mozart-Requiemet vezényelni, s ahhoz fél Budapestről verbuválni a haknistákat, s hozzá hatjegyű számban igényelni a forintokat.

És nagy kérdés, hogy az „egyházzenei napokra”, „fesztiválokra” igazából van-e szükség. Talán egy okból: hogy az egyházi kórusok (= istentiszteletet szolgáló együttesek) ilyenkor tanuljanak, jó irányokat lássanak maguk előtt – hogy ezáltal jobban láthassák el rendes szolgálatukat. De ehhez az is kell, hogy az ilyen szuper-rendezvények mögött egy egészséges, szerényen is lényegre törő koncepció álljon.

Ez a cikk kissé keményen fogalmazott. De csupán válasz egy „kemény” helyzetre. Ne áruljuk el az igazi egyházzeneit – sem a gitár, sem a karmesteri pálca kedvéért!